

مزویری سبغه نو لالا دیوانا

ښوونکی و بهرته فکر
د. فاخر حهسن گولی

دیوانا

سبغه توڻلا مزویری

سبغه توڻلا مهلا ئەمین مهلا حەسەن باوانی - مزویری ژووری

۱۹۲۶ - ۲۰۰۱

قەوژارتن و بەرھەشکردن

د. فاخر حەسەن گۆلی

سەنتەری زاخۆ بۆ ڤه‌کۆلینین کوردی

دیوانا
سیڤه‌توللا مزویری

په‌رتووک

د. فاخر حه‌سه‌ن گوئی

ڤه‌وژارتین و به‌ره‌ه‌ڤکرن

ئیکه‌ / ۲۰۲۲

چاپ

دیيار عبدالله
جه‌گه‌رخوین جه‌میل
واره‌یل عبدالباقی

دیزاین

به‌رگ

978-9922-9169-7-2

ISBN

D- / ۲۶۵۶ / ۲۱

ژمارا سپاردن

ماڤن چاپن یی پاراستیه بۆ

سەنتەری زاخۆ بۆ ڤه‌کۆلینین کوردی

Zakho Centre
for Kurdish Studies

سەنتەری زاخۆ بۆ ڤه‌کۆلینین کوردی

✉ zcks@uoz.edu.krd ☎ +964 750 471 0863

📍 Iraq- Kurdistan region, Zakho- Univesity of zakho

دیوانا

سبغه توڻلا مزویری

پیشهکی

وه لاتپاریزی و نیشتمانیپه رومریا (سبغه توللا مزویری) ئه و پالدایه کو بهرهف هه لیهست نفیسییه بچیت و تهفایا هه لیهستین خود د بیافئ نه ته ویدا فههینیت، ناقبری ب دریزهیا ژیه خود ههول و بزاف زیده ژبو بدهستقه هینانا مافئ رهوایی مللهتئ کورد دایه، ههر ژیهه نهفئ چهندهئ تووشی گهلهک نهخوهشیان بوویه و ژ ئاخا باب و باپیرا هاتبوو دویرکرن و زیندانیکرن. د پیشهکییدا سههرای ژیاننامهیا جفاکی و رهوشهنبیری ب دریزئی باسئ رهولئ ناقبری د گورهپانا سیاسیدا هاتیهکرن و ل داویئ گرنگترین تیبینین گریدای ب نهفئ دیوانیه هاتیه نفیسین.

هه لیهستان ژلایع جفاکیه:

سبغه توللا مهلا ئەمین مهلا حهسهن مهلا ئەحمهد، خه لکئ گوندئ (باوان) سهه ب دهههرا (مزویری ژووری)یه، ناقدار ب (سبغه توللا مزویری) ل ساللا (۱۹۲۶)ئ، ل گوندئ ناقبری د ناف بنه مالهکا ئایینی و نیشتمانی چافین خود ل نهفئ دونیایئ فهکرن. زارۆکینیا خود ل گوندئ نافهاتی دهرباز کریه، ههژی گۆننیه ژيانا ههفزینیه ل گهل خانم (نامینا خهلیل ئیبراهیم) پیکهینابوو و خودایئ مهزن سه کور (کاوه، نازاد و دیار) و کچهک (سهلوا) ب نهوان بهخشی. (سبغه توللا مزویری) پشتی نهخوهشیهکئ ل پیکههفتی (۲۹/۱۱/۲۰۰۱)ئ، ل بازپهئ دهۆکئ بو ههتا ههتایی ژ نهفئ جیهانئ بارکر.

هه لیهستان ژلایع رهوشهنبیرییه:

هه لیهستان ژ بنه مالهکا ئایینی بوو، مالباتا نهوی خودان خواندنگه ههکا تایبهت ل گوندی خود (باوان)ئ بوو، کو ژلایع وانقه هاتبوو

ناقارن. ههژی گۆتئییه کو پهیوهندیه کا باش ل گهل مالباتا شیخین بارزان ههبوو. خواندنا خوه یا ئایینی ل دهف بابج خوه (مهلا ئەمین باوانی) و برایع خوه (مهلا حهسەن باوانی) ل خواندنگهها ناقهاتی دهربازکریوو. ههروهسا ل خواندنگهها (مهلا یهحیا مزویری) و خواندنگهها (قوبههان) ل نک (موحهمد ئەفندی موفتی ئامیدی) وانه و مرگرتبون، ل داوییا سالآ (۱۹۴۰)ی، ل دهف مهزنه زانایین ئایینی ل مويسل بهردهوامی دابوو خواندنخ. ل سالآ (۱۹۴۲)ی، وهک پیشنقیژئ مزگهقتا (العمریه) ل باژیرئ (مویسل) هاتبوو دهستنیشانکرن. دناقههرا سالیین (۱۹۴۵-۱۹۴۶)ی، ل خواندنگهها (الفیصلیه) ل باژیرئ مویسل بهردهوامیدا خواندنا خوه، ب مهبهستا درێژهپیدانا خواندنخ، داخواریهک پیشکیژی کولیژا (شهریعتی) ل باژیرئ (بهغدا) کر. ئی ژبهر کار و چالاکیین ئەوی بین سیاسی نههاته و مرگرتن. ژ ئالیهکی دیترفه چهندن گۆتار ب ههر دوو زمانین کوردی و عهرهبی د گوغار و رۆژنامهیین ئەوی سهردهمی مینا: "گلاویژ"، "دهنگی گیتی تازه"، "الاهالی البغدادیه"، "خهبات"، "مهتین و... هتد" بهلا فکرینه. ههروهسا ههلبهستقانی فهرههنگهکا نهچاپکری ل سهر ناقین کوردی بین زارۆکین کوردان ههیه. ب کورتی ناقهاتی کهسهکی وهسا بوو ههر جههکی زانست ئی ههبا دا چیته ویرئ و ههولا بدهستقههینانا زانین و زانستع دکر.

ههلبهستقان ژالیع سیاسیقه:

هیشتا ههلبهستقان د ژیی زارۆکینیدا بوو، دهمی ههستی نهتهوایهتی و وهلاتپاریزی ل دهف پهیدابووی ئەو ژئ ژبو پهیوهندیکرنا مالباتا ئەوی ب شۆرهشا بارزان (۱۹۳۱-۱۹۳۲)ی، ب سهروکاتیا (شیخ ئەحمهد بارزانی) د زقریت، کو ئەقی چهندی کارتیکرنهکا زیده ل ئەوی کر. پشتی کو (سبغهتوللا)ی

خواندگهها (مهلا يهحيا مزويرى) ل (ئاميدى) ل داوييا سالا (١٩٤٠)ئ، ب جه هيلايى و بهرف باژيرى (مويسل) ژيو بهردهواميدانا خواندنا ئايينى چوى. ههستى ئهوى يى نيشتيمانى گهلهك بلند بوو. ل دويماهيكا سالا (١٩٤٢)ئ، پهيوهئدى ب كۆمهلا (هيو) ل مويسل كر و وهك ئهئدام هاته وهرگرتن. پشتى خوه بهريزير كرى وهك بهرپرسى ريكخستنا خواندهكارين زانستين ئايينى و پيشنفيژين مزگهفتان ژ نهتهوا كورد ل باژيرى مويسل هاته دهستنيشانكرن.

پشتى شوڤهشا بارزان ل سالا (١٩٤٣-١٩٤٤)ئ، سهرهلداى، ئهوى ل گهل (فهقه سهعيد مهلا عهبدوئلموحسين) ژلايى كۆمهلا (هيو)فه هاته دهستنيشانكرن بو گههاندا پوستهيا كۆمهلا ناقبرى بو سهركيشى شوڤهشى (مهلا مستهفا بارزانى) ل گهل هئدهك پوستهيىن ديتر بو ئاليين كورد كو بزاقى دژى مهلا مستهفا بارزانى نهكهن. پوست ژ گهلهك داخوازيين نهتهوهيى پيكهاتيووو. ههر د ئهقى ماوهيدا حكومهتا عيراقى بريارهك دمركر كو ههر كهسى (مهلا مستهفا بارزانى) ب ساخ يان مرى پادهستى عيراقى بكهت دى ب پاداشتهكى باش هيته خهلاتكرن. پشتى كو (سبغهتوللاى) و (فهقه سهعيد)ى پوست گههاندى بارزانى و زفرينهقه، راپوڤتهك ل گهل نامهيهكا ب دهستنيقىس و ئيمزا بارزانى پيشكىشى كۆمهلا ناقهاتى كر. ئهوان د راپورتا خوهدا ناسناقى (پاشا) بو (بارزانى) بكارهينابوو. كۆمهلا (هيو) دان ب ناسناقى ناقبرى بو سهركردى كورد (مهلا مستهفا بارزانى) دانا. ژيهر ئهوى كاري ئهوى پى رابووين، كومهلئ دوو ميداليين زيقى ب شيوهيى چيا كو ل سهر يا ئيكى پيتا (ص) و يا ديتر پيتا (س) هاتبوو نهخشاندن، كو ژ ئيكهه پيتا ناقين واته (ص - صبغهالله) و (س - سهعيد) هاتبوونه وهرگرتن به ئهوان بهخشى.

پشتی کو (سبغہ توڻلا) ژبەر هندەك ناکوکیان ل گەل سەرکرده و ئەندامین ئەوی جودا بووی، ئی پاش کو کۆمه‌له بەرهف هه‌لوه‌شاندنیقه چووی و (پارتی) ل ریککه‌فتی (۱۶ ئاب ۱۹۴۶)ئ، هاتی دامه‌زراندن. ناقبری ل گەل (سالح عه‌بدوڻلا یوسفی و ته‌ها مسته‌فا بامه‌رنی و کاکه ئەمین) لقا (مویسل) ل باژیرئ ناقبری دامه‌زراندن، چه‌ندین سالان به‌پرسی ئژنا ناخومه‌یا (پارتی) ل باژیرئ مویسل بوو هه‌روه‌سا به‌پرسیاتیا لقا مویسل ژی هه‌بوو. ل سال (۱۹۵۹) وه‌ك نوینه‌ری مویسل بو پشكداریا كونفرانسا چاری یا پارتی و ل گشت كومبوونان ل باژیرئ به‌غداد ئاماده‌ دبوو. هه‌روه‌سا دووباره وه‌ك نوینه‌ر ژبو كونفرانسا پینجی یا پارتی هاته‌ ده‌ستنیشانكرن، ئی ژبەر پرسا سه‌روه‌ركنا سه‌ریازیئ نه‌شیا به‌ره‌ه‌ف ببیت.

هه‌ژی گۆتنيه‌ ناقبری ژبەر پرسین نیشتیمانی دوو جارن هاتبوو زیندانیكرن، جاره‌كی ل سال (۱۹۵۳)ئ، و جاره‌كا دیتەر ل سال (۱۹۶۰)ئ، بوو. ئی پشتی شو‌ره‌شا ئەیلوئ ل ریککه‌فتی (۱۱ ئەیلوئ ۱۹۶۱)ئ، ده‌ستپیکری، ل ریککه‌فتی (۱۴ ئەیلوئ ۱۹۶۱) هاته‌ ده‌سته‌سه‌ركرن و ژلایئ جقاتا عورفیا له‌شكه‌ری ئیک ل به‌غداد فه‌رمانا زیندانیكرنا ئەوی بو سئ سال و نیقان ده‌رچوو، پشتی ب داوی هاتنا حوكمی ئەوی و ده‌رکه‌فتنا ئەوی ژ زیندانئ، واته‌ پشتی بوورینا چه‌ند هه‌یقان دووباره هاته‌ ده‌سته‌سه‌ركرن و ژبو باژیرئ (فاو) ل پارێزگه‌ها به‌سرا هاته‌ هه‌نارتن. ئی پشتی چه‌ند هه‌یقان ل دویف بریارا حکومه‌تا سه‌رۆك و مزیرین ئەوی سه‌رده‌میئ عیراقی (عه‌بدوڻره‌حمان ئەلبه‌زاز) ل ریککه‌فتی (۶ ئەیلوئ ۱۹۶۶) هاته‌ ئازادكرن. ناقبری بو پارێزگه‌ها (دیالا) هاتبوو دویر كرن و ماوی ده‌ه سالان ل ویرئ مابوو. پاشان هه‌تا سال (۱۹۸۸)ئ، ل به‌غدا جه‌واوبوو، پشتی ئەوی ل ده‌وكی بنه‌جه‌بوو و هه‌تا مالناقیئ ل ویری بوو. هه‌ژی گۆتنيه‌ (سبغہ توڻلا) ب درێژاهیا ژیی خوه‌ هیچ

جارهكی د پرسین گریدای ب نیشتمان و وهلاتپاریزی قه دوو دل نهبوو و
کیماسی د دوزا گهلی کوردا نهکربوو.

چهند تیبینیین گرنگ ل سهر دیوانع:

ژ ئەوان خال و تیبینیین گهلهك گرنگین ئەقی دیوانع ب ئەقی
شیوهیی ل خوارینه:

- ئەف دیوانه ژ (۲۰) ههلبهستان پیکهاتیه، کو پتريا ئەوان واته (۱۵) ژ ئەوان
د سائین چلاندا و یین دیتر کو (۳) ل سائین ههشتیان و (۲) د سائین
نوتاندا ژ سهدهیا بیستع هاتینه فهاندن.

- وهسا دیاره کو ههلبهستفانی ههر د ژیع دهستیپکا گهنجاتیا خودا،
ههلبهست فهاندینه کو دشین بیژین د ژیع شازده سالییدا واته ئیکم
ههلبهستا ئەوی دکهقیته سالآ (۱۹۴۱)ئ، دا.

- دیوان ل دویف رۆژ و ههیف و سال و جهع فهاندنا ههلبهستع هاتیه
پیکهستن.

- ب هیچ رهنگهکی مه دهستکاریا رینقیسا هۆزانفانی نهکریه، ب تنع د
ئەوان پهیفاندا کو ب شاشیا رینقیسی دهینه هژمارتن و کارتیکرنع ل
ریتم و واتایا هۆزانع و چارچووقی گشتیی ئەوی ناکهت، راستفهکرن
هاتینه ئەجامدان، بۆ نموونه: (چو- چوو)، (بو- بوو)، (بو- بو) و... هتد.

- ههول هاتیهدان ههر پهیفهکا نه رۆهن یان پهیفین ییدقی ب پیناسهکرنع د
دیوانیدا، ب شیوهیهکی ریکوپیک ل پهراویزان هاتینه نفیسین

- پتريا ههلبهستین ئەقی دیوانع دناقههرا سائین (۱۹۴۱-۱۹۴۷)ئ، دا ل باژیرئ
(مويسل)، یین دیتر دناقههرا سائین (۱۹۸۷-۱۹۹۵)ئ، ل باژیرئ (دهۆک)

هاتینه فهانندن. ب ئەقی رۆهنکری پستی سالا (١٩٤٧)ی، هەتا سالا (١٩٨٧)ی، هیچ هەلبەستەک ژلایە هەلبەستفانیقە نەهاتیە فهانندن.

- ل دویف ئەوان میژووین (سبغەتوئالا مزویری) ل ژیریا هەلبەستین خوە نغیسین، ئیکەمین هەلبەستا ئەوی فهانندی بۆ سالا (١٩٤١-١٩٤٢)ی، ل ژیر ناغونیشانی (خودایی تو حوکمداری) دزقريت. و چەند مالکین دەستییک ب ئەقی شیویی ل خوارینه:

خودایی تو حوکمداری ئەمە حوکم تە پازینه
حەقیقەت هەر تو غەفاری بەلە خەلک گەل مە خائینە
بەلە خەلک مە یی هارە ژ ئاخفتنی ژی دیارە
ژ مەتالیبێن مە یی خارە وەکی حەیان کوی دینە

- دویماییک هەلبەستا ئەقی دیوانی ل ژیر ناغونیشانی (ئەحمەدی خانی) ه کو ل ریککەفتی (١٩٩٥/٦/٢٠)ی، هاتیە فهانندن پستی ئەقی (سبغەتوئالا مزویری) هیچ هەلبەستەک نەفهانندیە و هەلبەستفان وەها دبیزیت:

خانی تو وەرە بخۆ کەرەمکە
پووباری ئافی بو مە قەدەرکە
دا تو بزانی کورد بی زەقەرکەر
وان پیس و پەلوسا کورد دەریەدەرکەر

- شیوازی نغیسینا ئەقی دیوانی ب دەقوکا دەقەرا (مزویری ژووی) هاتیە نغیسین و هەر کەسی ب هویری ئەقی دیوانی بخوینیت دی بۆ ئەوی رۆهن و ئاشکرا بیت.

- کوردستان د هزرۆبیرین هەلبەستفانیدا پامانا ئاخ، وەلات، جەم باب و باپیران دەت د هەلبەستەکا خوەدا ل ژیر ناغونیشانی (ئاخا پاقر و پاک) نغیسیه:

كوردستانا مه گهلهك ئاخهكا پاكه
تهف زير و زيف و مهعدهنى چاكه
خودى ب كهرما خو پيدى كهسى نهكرينه
مهعدهن ههمى جهى واندا چيكرينه

- د ههلبهستهكا خودا ب ناقى (خورتين كوردا) باسى گهنجين كوردان

دكهت و د چهند مالكين دهستپيكا ههلبهستى ديئيت:

ئهى خوړتين كوردا ما ئهف چ وهخته
سهر خه وهه لينن قال و جهنگ وهخته
ههر كهس ل دنى بو خووى تهخته
فهلهك مه كوردا چهندا بى بهخته
ئهى خوړتين زانا رابن دا بچين
يهكيهتى چيكيهين ناف باغچ و جنين

- ههلبهستقان د ههلبهستهكا خودا ب ناقى (نهقرۆز) باسى جهژنا نهتهوهيى و

خوشى و شاديا گهلى كورد دكهت و د چهند مالكين دهستپيكي دا

هاتيه:

گوته من نهقرۆكه جيژن نهقرۆزا وه كورد
جيژنهكا سهر سالا كوردا شاد و خوشى گهنجى كورد
پۆژهكا چهندا بهايه يا ب كهيفا لاوى كورد
وه پيرۆز بيت جيژنا سهر سال ئهى وهلات پاريزى كورد

- ههلبهستقانى ههتا ئاستهكى باش شههرهزايى د زمانى فارسيدا ههبوويه،

سى پهبين فارسى د ناف ههلبهستين خودا بكارهينايينه: گيتى (جيهان،

دونيا)، گوم (بهرزهكرن، هنداكرن)، كوشش (بزاڤ، ههول).

- (سبغه توڻلا مزویری) ژبه ئهوی چهزژیکرنا ئهوی بهرامبهر مهزنه ههلبهستقانی کورد ههین، نافونیشانی سی ههلبهستین ب نافعی (جهگهرخوین، قهانا دهنگی وهسیهتا قانع و ئهحمهدی خانی) نافکرینه.

- ههلبهستقان د هندهک ههلبهستین دیتیرین خوه، باسی جاشاتیا هندهک بهگ و ئاغا و سهروک هوزان و پشکداریا ئهوان د ههوین ئهناالا رهشا سالا (۱۹۸۸)یدا دکهت.

ل دویمهیی سوپاسیا خودایی جیهانیان دکهین بو ئهوی هیژ و شیانی داینه مه ئهقی دیوانی ب داوی بینین، ههروهسا سوپاسیهکا تایبهت بو بهریژ (پ. د. عهبدولفهتاح بوتانی) کو پشتی ئهه بووینه جهی باومریا ئهوی و تهقایا پیژانیین ژیاننامهیا ههلبهستقانی ئهقی دیوانی ژ یادداشت و هر سی پهرتووکی ئهوی یین ب نافعی (صفحات من الذاکرة الموصلية، مجموعة مقالات ومقابلات ومواضيع عن تاریخ الموصل)، (وثائق عن الحركة القومية الكوردية، ملاحظات تاريخية ودراسات اولية)، (منطقة بادینان ۱۹۲۵- ۱۹۷۰ دراسة في الوقائع السياسية ج ۱-۲) هاتینه وهرگرتن، سههرای ئهوی چهندی هه ژ دهستییکا کاری ههتا دویمهیی بهردهوام دگهل مهدابوو و کیماسی د پینهمای و پشتهفانیکرنیدا نهکر. ههروهسا سوپاسیا هیژا (نازادی کوری (سبغه توڻلا مزویری) دکهین کو پیژانیین ههره باش گههاندبوونه مه. هیقیدارین ئهف کاره ببیته جهی مفا وهرگرتنا گشت خواندهقانان.

د. فاخر حهسهن گوئی

دهۆک ۲۰۲۱

خودایی تو حوکمداری^(١)

خودایی تو حوکمداری ئەمەیی حوکمی تە رازینە
حەقیقەت هەر تو غەفاری^(٢) بەلێ خەلک گەل مە خائینە
بەلێ خەلک مە یی هارە ژ ئاخفتنی ژێ دیارە
ژ مەتالییین^(٣) مە یی خارە وەکی حەیان کوی دینە
وەکی تۆرا نزانن کو ما ئەفن نەقیی وی زائینە^(٤)
ئەو دێ دنی تەف لێک بدەن بۆ یەکتیا^(٥) قی قەومینە
نە ئەون شیڕین وەلاتی رێبەرین قی خاکینە
ئاگرێ جەنگا وەلات دێ هەل بکەن ئازادینە
وەلاتی مە پەری شینە ل ناف خەلکی مە ئەردینە
ب چاکیا خۆ کارو بارێ و تو پیک بینە
ل ناف پیخاس^(٦) و ناف عەجەم^(٧) ل ناف تورکی تورانینە^(٨)
هەمی کرنە بەلنگاز و هەژار، نان ژێ، بو و نینە

(١) ئەف هەلبەستە ل سالا (١٩٤١)ی، ل باژێرێ (مویسل) هاتیە قەهانەن.

(٢) (غەفار) ژ ناڤین خودایێ مەزنە و پامانا (ئەوی گونەها ژ ناف دبهت) ددهت.

(٣) داخواییین.

(٤) رۆستەمی زالی ناقدار.

(٥) ئیکگرتن، هەقگرتن.

(٦) مەبەست ژ پیخاس (عەرەبن).

(٧) مەبەست ژ عەجەم (فارسن).

(٨) گەلین ب کنیّت تورک ل ئاسیا ناڤهراستن.

هندی تورکن، بهرازن ئه‌و، وهکی وان ژێ دنێ نینه
 هه‌می وهختا بی‌را وه بیت، دا لاوین باش .. بزانی‌نه
 خودایی تو ل فا^(١) توڤا^(٢) به‌لایه‌ک سه‌ر ببارینه
 دا نه‌بن رێگه‌ری ئازادیا قی قه‌ومینه
 گهر ئه‌و نه‌بان کهس نه‌بی مانع بو سه‌رخۆبنا لاوینه
 دا چیبیتن بو نژادی به‌ریا هه‌فتی سائینه
 ئه‌گهر پێپان وهکی تورکا حوکمداری بدهست بینه
 ئه‌و دا خراپترکه‌ن، ل سه‌ر فا^(٣) گه‌نجی کوردینه
 خودایی تو ب په‌رحما خو تو قه‌هری سه‌ر فا بارینه
 ئه‌وا گه‌نج و لاوی کورد سوۆتن و گرتینه
 هه‌قی‌دارین ئه‌م ژ ته‌ شاهێ شه‌هینه^(٤)
 تو بدهی مه‌ رێک و پێکه‌ک وا هه‌می پێکه‌ه جه‌مینه
 وه‌لاتی مه‌ په‌ریشانه ل ناف خه‌لکی بی سه‌میانه
 بی خویندن و بی گوۆتن و بی کولاهی^(٥) وه‌سا مانه
 بی زارو ده‌نگ بی په‌نگ و یه‌نگ^(٦) گیتیدانه^(٧)
 هه‌می پێکه‌ه چوونه مخه‌ل ئه‌و تنی ده‌رقه‌ مانه

(١) ئه‌قان.

(٢) (توڤا) پوخته‌یا په‌یقا (توڤانی) یه.

(٣) ئه‌قان.

(٤) خودایی مه‌زن شاهێ شاهانه.

(٥) بی بزاف، بی خه‌بات.

(٦) رێک، شیواز.

(٧) (گیتی) په‌یقه‌کا فارسیه و پامانا (جیهان، دونیا) ددهت.

پیرۆزکرنا سەر سالآ گوڤارین مه (١)

هەر بژین هوون گوڤارین مه
لئ هوون هه‌رده‌م هه‌ر بژین
هوون چرسکن (٢) ناف ئاخا مه
شه‌ف و رۆژان به‌هه‌ژین
ئه‌زب یه‌ك دل وه پیرۆز دکه‌م
قئ سەر سالآ وه نوو هاتی
تاقه (٣) ستیرا مه عراقئ
سهر وه‌لات دل شادی هاتی
تاقه ستیره چه‌ندا جانه
ل سبه‌ینئ (٤) سهر مه‌هدانه
کو دبیین رۆژ به‌یانه
ئه‌و چرسکن سهر چیانه
هوون چرایین قئ وه‌لاتن
هوون خه‌باتکه‌ر ئازا (٥) هاتن
وه دا زانین ئه‌ف ئازاتی (٦)
وه شرینتر کرر وه‌لاتئ

(١) ئه‌ف هه‌لبه‌سته ل سالآ (١٩٤٢)ئ، ل باژیرئ (مویسل) هاتیه شه‌هاندن.

(٢) چرسکن.

(٣) گوڤارا (گه‌لاقئژ)ه.

(٤) (سبه‌ینئ) واته (سپئدئ).

(٥) (ئازا) واته (زیره‌ك و چه‌له‌نگ).

(٦) (ئازاتی) واته (زیره‌کاتی و چه‌له‌نگی).

وه پيرۆز بيت ههمى وهختا
دا بلندكهن مولك و بهختا
وه پيرۆز بيت ئەف سەر سائە
ههمى خۆرت لێكهن⁽¹⁾ مطاله
كچ و كورژى لى بخۆنن
دا شـرـينـيا ئـاخـ بـيـنـن
ئەف ئاخ و نهال چەند شـرـينـه
شـير و شـهـكر و هـنـگـشـينـه
وهى عەجيب چەندا شـرـينـه
دەرمانه بۆ سەر برينـه

⁽¹⁾ لى بکهن.

بۆ ژاندار^(۱)

ژاندارۆ تووی راستی بوۆ وه لاتسی
لی به لی دیندا توی فیرعه ونی هاتی
ئه ز وه سیهت کهم بوۆ ژاندار لی بژانی
تو ب گوچکی^(۲) راستی بگره یی چهین سهردا ددانی
توچ جا بوۆ مه نه که باسی خودی و قاسدی^(۳)
بیرو بوچی قهسا تهرزا نه که تو فاسدی
دینی مه دینه کی پاکه هه ر ل دنیایی دن
یی دی ته فده پڕ و پوچن تو بزانه ب تنی

---

(۱) ئەف هه لبهسته ل سالآ (۱۹۴۲)ی، ل باژیری (مویسل) هاتیه فه هاندن. هه لبهستخان دبیژیت: "ئەف هۆزانه هاتیه خاندن بوۆ هه فالن هیژا و خوشتقی (موحه مه د سه دیق تاهر) ل دکانا یاپه بهرز (مه محمود سألج ئیرسی) ل گه ره کا (مهیدانی). هاته به لاقرن ل گوڤارا (مه تین) دا ب تیپین لاتینی گه ل هۆزانا براین (موحه مه د سه دیق) ل لای هیژا دیار موحه مه د سه عید دۆسکی".

(۲) گوھ.

(۳) موحه مه د پیغه مه بر (س).

بۆ يېت نەزان^(۱)

هن^(۲) ژ مللەت پىر نەزانن ئەو ل خو هشیاری نابن
تاگرئ نەیار و دژمن ئەو ژ قى حالى قەنابن

بەس بىن پالە ژبو وان مەنفعەت هیچ بو مە نادەن
خائن و زلم و نەیارى ئەو بو وه قەت راست نابن

شەرمە ئیرو بو قا^(۳) ئاغا ئەو دکەن پالەیا دژمان^(۴)
نى یى مایە تین و برسى قەومى وه بەر زلما وان

ئیدی رابن گەنجى کورد هوون ژ دل هور هور بکەن
گازیکەن قا خاس^(۵) و عامما^(۶)، ئەو دا بىن سەر هەو بدەن

وهی دئ رابن دەست پەلینن^(۷) تۆقق دژمن دل قەلینن
داکو تورک و نەرب گەل قى عەجەم دەستی ل سەر مولکی پەلینن

---

(۱) ئەف هەلبەستە ل ساللا (۱۹۴۳)ئ، ل باژپرى (مویسل) هاتیه قەهانندن. هەلبەستخان
دبیزیت: "ئەفە هاتیه بەلافکرن ل گۆفارا (مەتین) دا ژمارە (۵) بەرپەرى (۴۳) ساللا ۱۹۹۲
پشکا کوردی".

(۲) ھندەك.

(۳) ئەقان.

(۴) دژمان.

(۵) تاییەت.

(۶) گشتی.

(۷) ھەلینن، پراکەن.

يا ئيلاھى تو بدهى دمردهك ژبو دژمنى گهنگان
داكو رابن بهس بكهن زلمى ل سهر وان

ئەى گەلى سوفيان و شىخا ئەقرۆ نە رۆژا قا^(۱) طهريقان^(۲)
بهلكى ئەقرۆ رۆژا ميرا دەست په‌لینن سەر قا كوردان

ئەى گەلى ماموستا و فهقیان هه‌لگرن سۆنگى و تقهنگان
هه‌وون بكيشنه سەر قا دژمن لىپ^(۳) كوژن پيس و درندان

هه‌وون نه‌بیزن ئەم وه ناكهين دئ گونه‌هكار بين ل سهر وان
دئ بكهن ته‌خسير نه‌كهن بو وه كوژتن هه‌ر ژى دهرمان

بوچى؟ دژمن هه‌ر دكوژيت ژن و زار و ميري كوردان
نابیزن ئەم قهت وه ناكهين دئ گونه‌هكار بين ل سهر وان

ئەف گۆتن خوینپژیى گۆتى گوهدیڤن ئەى بران
بئ گومان راست و درستن كو وه دیتن ب چاقان^(۴)

---

(۱) ئەقان.

(۲) رېبازا سوفیگه‌ریڤ.

(۳) لى ب.

(۴) هه‌لبه‌ستفان دبیژیت: "ئەف پارچه گۆتنه هاتیه خاندن بو له‌شکه‌رى (پیشمه‌رگا) ل گوندئ بینستریڤ به‌رامبه‌ر میڤرگه‌سوریڤ سالآ (۱۹۴۳)ئ، ل دووماهیا هه‌یقا چریا پیش، وه‌ختی من و كاك (فهق سه‌عید عبده‌لمحسن به‌رازى) پوستا جقاتا (هیاوا) برى بو سه‌رۆك مسته‌فا بارزانى گه‌ل رۆژناما (فتى العراق) كو ل موصلی دده‌رکه‌فت، تپیدا نفیسیبى هه‌ر كه‌س سهریڤ وى بو مه - حكومه‌ت - بینیت ئەم دئ هزاره‌ها دیناری ئیراقى دئ ده‌ینى به‌خشیش، ئەم ماینه وى گوندی هه‌فته‌یه‌ك، ئەم ویریڤ بین وه‌ختی نوری یاویل ئاغا ره‌واندورزى هاتى نك وى كه‌ نوینه‌ریڤ حكومه‌تىڤ بى بو پێك هاتنى".

ئاخا پاقر و پاك^(۱)

كوردستانا مه گه لهك ئاخهكا پاكه
تهف زيپر و زيف و مهعهدهنى چاكه

خودى ب كه ره ما خو پيدافى كهسى نه كرينه
مهعهدهن ههمى جهنى واندا چيكرينه

باشه ئهم بكهين ب شير و ملانه
دهست پافينه گورزا گرانه

بكوژين دژمنى خاكى گه نجانه
موهلهتنى^(۲) نه دهدينى چ وهختانه

ئه گهر نه كهين ب قا^(۳) كار و شو لانه
بزنان ئهم خائنى نژادى خو پرتانه

ئهم نه كهين بو قى ئاخا ئه زيزه
دى مرين بن زلمه دژمنى حيزه

ئهى مهردى كوردى تو قه نهچ بزانه
ئه قرو رۆزا هه لپه پاندىن و هه ولدانه

---

(۱) ئهف هه لپه سته ل سالا (۱۹۴۳)ئى، ل باژيرى (مويسل) هاتيه قه هاندن.

(۲) دمرقهتنى.

(۳) ب ئه قان.

خورتین کوردا^(۱)

ئەى خورتین کوردا ما ئەف چ وهخته
سەر خەو هەلینن قال^(۲) و جهنگ وهخته

هەر کەس ل دنخ بۆ خووی^(۳) تهخته
فەلەک مە کوردا چەندا بى بهخته

ئەى خورتین زانا رابن دا بچین
یەکیهتی چیکهین ناف باغچ^(۴) و جنین^(۵)

پێخاس^(۶) و جلخار^(۷) لئ ناف دەریین
پاشا^(۸) دئ زانین چەند خووش و شرین

ئەى گەنجى نژاد ما ئەف چ ژینە
کوردستان تئى مینیت بى وینە

ناف گیتی^(۹) تهفدا کوردا ناف نینە
بى ئال^(۱) و ئازاد ما ئەف چ ژینە

---

(۱) ئەف هەلبەستە ل ریککەفتى (۱۹۴۳/۱۲/۲۱)ئ، ل باژیرئ مويسل هاتیه فهاندىن.

(۲) توفان.

(۳) خو.

(۴) باغچه.

(۵) جنیک (بیستان).

(۶) مەبەست عەرەبى (پێخاسە).

(۷) مەبەست (تورکن).

(۸) پاشى.

(۹) یەیشهکا فارسىه و رامانا (دونیا، جیهان) ددەت.

بئ خهباتیا مه بۆ وهلات^(١)

گهر نهكهين بۆ قى وهلاتى ئهو كورپين پاشمه دتین
توكا^(٢) دئ بارينن ل سهر مهكه چوين ئهم بئ خهبات
چ خهبات و كار و بارهك مه نهكر قهت بو وهلات
پوو رهش و شهرمنده ئهم ماين بئ خهبات و بئ وهلات
قا^(٣) نهيار و دژمنا ئهم قى وهلاتى، پرووت^(٤) كرين
كانگا زير و زيف و زينته خاندن و زانين جقات
زانين و خويندن زمانى سهر مه دايه ساخكرن
ئهو وه ناكهن چاڤ ل مه پۆن بيت ب زانينا وهلات
ئهم تنئ ماينه ل تاريئ دووف ل كاروانى دچين
كاروانئ ئازادى خازى سهر خوه بينا پۆژههلات
گاف ب گاف و ساعهتان پيشقه دچن ئهم پاشقه چين
پۆژ ب پۆژ ئازا دبن ئهم دييل و بهندهوار ته بات^(٥)
ههر كهسى يهكيهتى چيكر دهستئ يهك دوو وان ههژاند
كورد تنئ بئ يهكيهتى مان دهستئ قالا بئ كهلات^(٦)

(١) ئهف ههلبهسته ل ريككهفتى (٢٦/٤/١٩٤٤)ئ، ل بازپريئ (مويسل) هاتيه قههاندن.

(٢) قهدا، لهعنهت.

(٣) ئهقان.

(٤) پويس.

(٥) تهبيت.

(٦) كهلهه.

بئ چىاي (گوفه‌ند و مه‌گرون) بئ (هه‌كارى) بئ (جزير)
 بئ ئەوان ما ئەم چنه؟ ئەى قيز و خۆرتين قى وه‌لات
 گهر بخو ئەم مئير نه‌بين، دهرمان بكهين، دهرد و برين
 كهس بۆ مه نابيت نه‌خۆشنئير، قا^(١) كولا دهرمان بكات
 دژمنا ههر چار كنارئ^(٢) ملله‌تى كورد به‌ستيه
 ئەف نژادئ رۆژه‌ه‌لاتى لئ رۆن نه‌كر زار و خه‌لات
 رۆژه‌ه‌لاتدا ئەف نژاده، مايه بئ سه‌ريه‌ست و ئازاد
 يئ دى ته‌فدا ئەو گه‌ه‌شتنه وئ نيازئ وئ برات^(٣)
 وان كره بانگا براتى ئەو چرا بۆ وان هه‌لات
 ئەم بئ بار بين وئ براتى وئ چرايئ رۆژه‌ه‌لات
 چاك بنئرن^(٤) گوھ بديرن دهنگ و باسئ نه‌ته‌وان
 چ دقيئت چ دبيژن چ دكه‌ن بۆ وئ خه‌بات
 شه‌ف و رۆژا ئەو كه‌نه يه‌ك كوشى^(٥) ئەو نا به‌طالكه‌ن
 كرن و گۆتن دگه‌ل يه‌ك بئ دروو بئ هه‌لات
 بئ خودانى ئەف كۆر و كيژ ته‌فده بين هيتيم و سئوى
 چه‌ندكه‌ن قيرئ و گازى كهس هه‌وارا وان نه‌هات
 ئيريشا دژمن دبه‌ت سه‌ر سئويان بئ په‌حمى هات
 گه‌ل له‌شكه‌ريئ جه‌هل و نه‌زانئ، وان ل سه‌ر كرىه جقات
 ملله‌تى باوهر ب ئايينت بكه‌ت رۆژى و نقيژ

(١) ئەقان.

(٢) ههر چار وه‌لاتين عيراق، ئيران، توركيا و سوريئ.

(٣) براتين.

(٤) سه‌كه‌نع، به‌ر خۆ بده‌ن.

(٥) (كوشش) په‌يشه‌كا فارسى يه و پامانا (هه‌ول، بزاف) دده‌ت.

تو چما وا سهرفراز ناکه‌ی ل فا^(١) بئ ئایینات

کی دبیزیت ئەف بسورمانه‌تی و مرۆفاتیه
ئهو دروت^(٢) کهت لانه‌تا خۆت کهت ب ئایات

---

^(١) ل ئەفان.

^(٢) درمو.

بهژنا شهنگ^(١)

كورد چ كورده خوى گه لاقيا ژا جهان
تهف چيمهن سولاڤ و خه مرين گولشه ن و باغچى بهان
تيكدا كانگا^(٢) زيرو و زيف و ئاسن و گازا چران
ئهو جهئ گه رناس و كوردا، شير و مهرد و پهلهه وان
تهفدا يهزدان ئه و كرى كانگا پهنگينه جهان
ما دهن دنيا هه مى تيدا هه نه ئه و بئ گومان
تهفده كه تنه دهستى خوينميژ خه لكى جه بيار ل وان
ئهو گول و مادهن و گولزار تيكدا مانه بئ خودان
وهختى خودئ ئه و چيكرين تهف پهنگ و رومهت دايه وان
پهنگه كى سور و سپى برهين د رهش و چاقين جوان
بهژنه كا شوخ و شهنگ موويين وهكى سه ر شه كرى
هه ر وهكى قهترانى رهش بئ بن شه و و كولك و تهقان^(٣)

---

(١) تهف هه لبهسته ن سالا (١٩٤٤) ئ، ل باژيرئ (مويسل) قههاندیه.

(٢) مهعدهن.

(٣) شهف و كولك وهكى قهترانى رهش و تارى دبیت.

جهگه‌رخوین^(۱)

ئەه‌ی جهگه‌رخوین^(۲) توی سه‌یدا بۆ وه‌لاتی خوی خوین
ئەم هه‌می سوختی^(۳) ته‌نه‌ دهرسین وه‌لاتی دا و دین
ئەم هه‌می سوخته به‌وژتین بۆ وه‌لاتی خوی برین
تو بده دهرسه‌ک بۆ مه‌ سه‌ر وه‌لاتی مه‌م و زین
نخ ته‌دا دهرسه‌ک بۆ خوژتا نه‌لخه و هشیاری بین
لی به‌لی کومه نه‌گرتشه نوخته‌یه‌ک نوقتیت شرین
بۆ چما سه‌د لی هه‌ژار و سه‌د سه‌پان^(۴) و ئیدی چونین
قا^(۵) کول و دهردی دللی مه‌ بیزار و بی هیز کرین
ئەم ژبو ترک و ئه‌ره‌ب گه‌ل فی ئەجه‌م^(۶) به‌نده کرین
لایه‌کی سه‌ر ژبی دکهن ئیدی خولام و نوکه‌ر و لیبو کرین

---

(۱) ئەف هه‌له‌سته ل ساللا (۱۹۴۴)ئ، ل باژیری (مویسل) قه‌هان‌دی. هه‌له‌ستخان دب‌یژیت:
"ئه‌فه هاتیه به‌لافکرن ل گوڤارا دهنگی گیتی تازه، ئەوا ره‌حمه‌تی حسین حوزنی
موکریان‌ی دهرکر لیانه‌ی سه‌رکه‌وتن ل به‌غدا ساللا ۱۹۴۴ ب ناڤی ص: مزوری ژوری.. ئەو
دو به‌ندیت دوماهیکی نه‌بییت".

(۲) جهگه‌رخوین (۱۹۰۳-۱۹۸۴).

(۳) شاگرد، خوانده‌کار، فی‌رخواز.

(۴) بنده‌ست. به‌لنگاز.

(۵) ئەقان.

(۶) عه‌جه‌م.

یئ وهکی (که ..) و (ج ..) ئه وه کهرین بی جل زرین
خوینا کوردا دا رژاندن تنج فهتوه^(١) کرین

نفسی (...)^(٢) وی ژی هه لالکر گوشت و خوین
خوینا لاوین قی نژادی وی هه لالکر ژی بدین

خوینرێژ و بهس تو بناله قی خوینج دل سۆر کرین
نی جه گهر خوینه سهیدا کامهران^(٣) گه وره ترین^(٤)

میر جه لادته^(٥) رێ شه کر کامهران رێ بهر کرین
هه ره ئه ون تیژکین وه لاتی دل و جان فیدا کرین

---

(١) فهتوا.

(٢) هه له به ستفانی ب ئه قی شیوهی هینایه.

(٣) کامیران به درخان.

(٤) مه زنترین.

(٥) میر جه لادته به درخان.

گازیا وهلات (۱)

وهلاتی مە د گازیت کەتە خۆرتا
دبێزیت هـوون وەرنە وەرنە جقاتا
وەرن کوم بن ل قە مەیدانا شیرا
گرێدەن کومەلەک بو کاروباری خیرا
دبێزیت وەرنە سەردانا وهلاتی
ب شەرتیەک چیکەن، ل ناف خۆ دا یەکیتی
یەکیتی هـوون دانن بو قی وهلاتی
درەو نەکەن ل سەر وهلات تەباتی
حەقی یەک حال و مال بین بو قی وهلاتی
هەمی بەخشین ب مال و جان زەکاتی
زەکاتامە ئەقە بو قی خاکی
دا دەریخین ل بن زلم و کەراتی (۲)
هـوون رابن گەلی خۆرتانی کوردا
وهلاتی مە ب رۆژ و شەف بریندا

(۱) ئەف هەلبەستە ل سال (۱۹۴۴)ی، ل باژیری (موبسل) قەهانیدیە. هەلبەستەن
دبێزیت: "ئەقە هاتیە چیکرن و گۆتن سالە هزار و نە سەد و چل و چاری ل باژیری
مووسلی ل مزگەفتا (عمری) کەقیتە تاخە دەرگەها نوی (محلە باب الجدید) وەختی
حکومەتا ئیراقی ئەو پیس و میس کومکین بو خرابیا مللەتی مە، هەر ئیکێ ژ وان
دیاریەک ناف نیشانەک دایە دا مللەتی زیدەتر تالان و وێرانکەن."

(۲) نەزانین.

برینا وی ب سهر تیـری چوو دلـدا

سهری تیـری ل دل خار کـهفته ژـیردا

وه لاتـی خوـش تـوی بووکـا جهـانـی

ههـمی باغـچـین بنهـفش و میـرگ و کـانی

خودانـین ته ژفـانـا نـادهـنه ئـیک

ب دهـف بیـژن ل دلـدا نابـنه یـهـک

نـه مـالـی بـه خـشـینـن نـه جـان یـیک

ل بـهـر قـی ئـیک چ کـاری و نـاهـیت رـیک

ههـچی (خوینـریژ) دگـۆتی بـی گـومانـه

ههـمی راسـت و درـستن سـهر مـه وانـه

بهـسه ئاغا^(۱) خـارن و نـسـتن چـاف نـهـزلقـینه

وه هـیلا ئـهـف وه لاتـه بن دهـستـخ نـهـیار و کـهـردزینـه

هـلۆ رابـه بخوینـه دا بزانی وه لاتـه چیه و چ نینه

نـهـکه فـیل^(۲) و دزی ژفا هـهژار و زهـحمـهـت برینـه

ئـهـگـهـر هـات و ئـهـوان زانی وه راکـیشـکـهـن ب دارکـیشـخ

نـهـبیژن ئـهـم کـرین ئـیبوک^(۳) ل نـاف خۆ ئـهـم فـهـیت کـرینـه

(۱) ههلبهستخان دبیژیت: "ووشه‌ی ئاغا بو هه‌می مروفتین خرابی و زۆرداریین بکهت".

(۲) ههلبهستخان دبیژیت: "فیل - فیره تیت مانا حيله".

(۳) ئه‌م ک‌رین فلم و سینه‌ما.

رەفییق (١)

رەفییقی توو چما ئیرو بخیر هاتەك (٢) ل من ناکەى
ب و (٣) لیقین شەکر بارى سلاقى توو ل من ناکەى
تو ناپرسى ل حالى من تو بوو من چارهكى ناکەى
نى مریق دوژهى چوونە؟ وەسا پاتم قە دەى ناکەى (٤)
ب دیمى سۆرگولجى جانى خودانا خال و نیشانى
تە ئەز سۆتم ب زلفانى (٥) کە راوەستى ل دیلانى
ئەزى کوشتیم ب تیرا بەرین و گەردەن کەپى زىر
نەخۆشنىر بوو برینانى کەسەك نینە ئەگین بىر
کە سەرچەمكى تژینیت (٦) خو گرینەك بەرینەنا کەفتى
وەكى ئەقیری (١) ل نیشانى هژاندم ئەز ل سەر ئەردى

(١) ئەف هەلبەستە ل سالا (١٩٤٥)ئ، ل باژیری مویسل هاتیه فهاندىن. هەلبەستفان دبیژیت:
"ئەف پارچە هاتیه چیکرن وەختى وەلات بەردای و هەمى چوونە ئیرانى سالا ١٩٤٥. ل
گۆفارا (مەتین) دا هاتیه بەلاقىر، هەژمار ١١ هەیفما - مانگا تەباخ ١٩٩٢ بەرپەرى
(٣٢ - ٣١) پشکا کوردى، بەرى هنگى هاتیه بەلاقىر ل رۆژناما ئیراق دا بەغدا سالا
١٩٨٤ ب ناڤى نەهینى."

(٢) ب خیر هاتەك.

(٣) ب ئەوان.

(٤) وەسا پەحتم ما تو دەى ناکەى.

(٥) بسك.

(٦) هەژینیت.

كهپى پى بهرا وى بهژنى چووم بزانه كا كيه دهستى
 نهوى بسك و كهزى بادان ب پروويان گوت و مره دهستى
 كه حازر بيم بچم هولئ ب چاقهك تيز ته ماشا كر
 ب تهفدا هولگه ران^(٢) زانى نهوا شاراند و هول خوشكر
 هتا نوكه نهمن زانى كه گهردهن خال و نيشانى
 خودان سينگ باغچه پاوانى ته نهز خازتم ب ميقتانى
 وهكى فههاد ته نهز كوشتم، ل سهر چياكى مهتين^(٣) خستم^(٤)
 ب وا دهرد و كولا رزتم ل دنيا تهنها نهز هشتم^(٥)
 ل زيندانا خهم و دهردا ته زنجيردام وهكى مههم ئال^(٦)
 خودئ خوشى نهدا مه قهت ل دژمن ههروهسا بيت حال
 بهلى چبكهم نه شيم، بيزم نهخوشم نهز نهري رهوشه
 ب خاتر خازتنهك يهك جار دوئا^(٧) خازى دكهم گولشه

(١) عهورى.

(٢) نهوى هولئ دگيرن.

(٣) چيايئ (مهتيني) سهر ب قهزا ئاميدىي - پاريزگهها دهوكئ قهيه.

(٤) سهر ئيخستم.

(٥) هيلام.

(٦) مههمى ئالا.

(٧) دوعا.

كه خاتر خاستنم^(١) خاستى نى من دى^(٢) چاف ل ته گول^(٣) بى
 ب ئيريشا فهلهك سهرمه لهوا زين زى مه ئاقا بى
 نه من زانى فهلهك گهل مه دكهت جانى ب وى بهختى
 ب ئاوين^(٤) و شه مالدانا در و سوژا، ئهقى وهختى
 برينا هوون نه سوژين، وهلاتى مه ب وى دهردى
 خه م و كوڤان قهرهقينن ئاقا بكهت ئهقى ئهردى
 نه گهر هات و وهلات سهركهفت سولاف و چيمهن لى خه لكهفت
 ب جيژنا سهريخويا وئ يا بلا جان زى مه ئاقا^(٥) بيت

---

^(١) ههلبهستقان دبیژیت: "ووشه ی خازتم تیته نفیساندن ب تپیا (س) جی (تپیا - ز) هندهک زارادا".
^(٢) من دیت.
^(٣) ههلبهستقان دبیژیت: "گول - غهیر کنایه عن کثرة البقاء و غزارة سكب الدموع - رۆندک - فرمیسک".
^(٤) ئاوینه، خۆدیک، قودیک.
^(٥) ههلبهستقان دبیژیت: "ئاقابی - اقل - ئاقابوونی زى تیت، (تعمیر الأولى اقرب لمعنى شطر البيت)".

وهلات^(١)

ئەزىد^(٢) بىنم ئەف وهلاته چەن زەلىبى ناف جيهان
مە نەما حوكم ئىدارى نە ئازادى، ب مەدام
سەد حەيف و مخابن بو^(٣) و^(٤) زۆزان و ناقسەر^(٤)
ئەو ل دەست چوون سەخمەرآتيا يەك نەبوونى^(٥) ب تەمام
سەلتەنەت چوو هەمى پىكشە بينە بەندە دەستخ وا
يەك ل وان سەر نەهەلينا^(٦) كە دانيت سەر قەگىريەكا نام^(٧)
سەد، هەوار تىن و دچن بەر دەرگەهان
يى دىژن هون وەرن ب كامرانى سەر شەقام
ئەف وهلاته چەند ئەزىزى بو^(٨) دادگا و ميرنشين بى
نوكة زى بيار و پروت^(٩) بى سيفەت^(١٠) دانين غمام
ئەف نەزانين و خارى خربو^(١٠) خورت و گەنجى جان

(١) ئەف هەلبەستە ل سالا (١٩٤٥)، ل باژىرئ (مويسل) هاتيه قەهاندىن.

(٢) ئەزىت.

(٣) بو ئەوان.

(٤) جەى هين و كوستانا.

(٥) هەقگرتن، ئىكگرتن.

(٦) سەر رانەكر.

(٧) عام (گشتى).

(٨) خوددى، خودان.

(٩) پۆيس.

(١٠) بىع سالىوخەت.

نەفرۆز^(۱)

گۆتە من ئەفرۆکە جیژن نەفرۆزا وه کورد
جیژنه کا سەر ساللا کوردا شاد و خوشی گەنجی کورد
پۆژەکا چەندا بهایه یا ب کەیفای لاوی کورد
وه پیروژ بیت جیژنا سەر سال ئەی وهلات پاریزی کورد
ئە بەئ کۆمە نه گرتشه توریهک فەلسەفا کورد
ل کتیبین فەیلەسوفا که بیبار بی قەومئ کورد
ئەی گەلی خۆرتین فی واری ما بوچی؟ ژار بیه کورد
گیر و گیرفانا^(۲) بهریکئ ئەو هەمی تیکدایه کورد
هەمی پیکشه ئەو بهریک گرت، وان فرۆت ئاخا فی کورد
بەرزەکر بو خاترا فلس دال و واری کالی کورد
بو مه نهباشه، پاشقه چوون و پاش کەفتنا ژینا کورد
ناف جیهان سەر روی زەمینئ^(۳) بی زیندی مایی لاوی کورد
وارەکی چەندئ گیایه ئەو گیا دەرمان بو کورد
هەر کەسئ بو خو کیشایه بی بهەر ئە قەومئ کورد
تەقەدە باغچئ نیرگاز و رەیحانا کورد
مه نه بین کر هەمی تیکدا کەتنه دەستئ دژمنئ کورد

---

(۱) ئەف هەلبەستە ل ساللا (۱۹۴۶) ئ، ل باژیری (مویسل) قەهانديه. هەلبەستفان دبیژیت:
جیژنه کا کەفنه - نژادی کورد."

(۲) بهریک.

(۳) ئەرد.

ما نه‌باشه، گازی یه‌کتر^(۱) ئەم بکهین، شهف و پۆڤا بۆ قی کورد
هەر بپیژین دئ و مرن گه‌نجی وه‌لات ئازا بکهن ئاخا قی کورد
پۆمی و ئەجه‌م^(۲) گه‌ل قی ئه‌ره‌ب^(۳) ده‌ست دایه کورد
وان نه‌ه‌یلا بۆ نژادی خۆشیه‌ک حه‌یرانی کورد
ئایه ئه‌ی دوست و براین خوین جه‌گه‌رخوین پێژێ کورد
هەر که‌سێ یه‌کتی دانای بۆ ئازا ئاخ غه‌یری کورد
مه‌ نه‌ چیکر یه‌کتیه‌ک ئازا نه‌کرژی ئاخا کورد
هەر وه‌سا ئەم پاشقه‌مایین مه‌ بیرقه‌کر خه‌باتا کورد

---

(۱) ئیکودوو، هه‌قدوو.

(۲) ئەجه‌م.

(۳) عه‌ره‌ب.

ڦهدانا دەنگ وەسیەتا قانع^(١)

کە چاوم کەوتە یەك هەژمار ل ساڵا حەفت^(٢)
ل دەرچوونا گەلاڤیژی وەسیەتا قانعم^(٣) بەرکەفت

کە وەختی من تەماشاکر وەسیەت زۆر بەلاغەت^(٤) بی
کوئەك بگەرە ب دلشادی هەمی وەختا نەسیحەت^(٥) بی

نەسیحەتکە نەزانین مە بدە زانین هەمی وەختا
دا جەهلئ ناف و دا ڤاکە دا هشیارکە بی ڤا^(٦) تەختا

کۆمەل دانە ل ناف واندە و زیندیکە ڤۆ مەیدانئ
دا جەرگئ دژمنی بێرن نەترسن ئاه و فیغانئ^(٧)

لاوو ڤابە بانگ بدیر ڤۆ کۆمەلا مە دەم ب دەم
گوھ نەدە جەور و جەفا^(٨) ڤیپان^(٩) و ڤۆم^(١) و ئەجەم^(٢)

(١) ئەف هەلبەستە ل ساڵا (١٩٤٦)ئ، ل باژێڤی (مویسل) هاتیە ڤهاندن.

(٢) هەلبەستە دبیژیت: "لاڤەرین (٣٩) ساڵا (٧) ل زینا گۆڤارا گەلاڤیژ ئەوا ل بەغدا
دەرکەفت".

(٣) موحمەد کابوئی نافدار ب قانع (١٨٩٨-١٩٦٥).

(٤) ڤهوانبیزی.

(٥) شیرمەت.

(٦) ئەقان.

(٧) هەوار، گازی.

(٨) ستم.

(٩) عەردب.

پێپیان و رۆم و ئەجەم ئاخا مەیا داگیرکری
نخ ئەفە چەند ساڵە و^(٣) لاوی کورد بچ حال کری

هیڤیداری ئەز دکەم بو لاوی کوردی کو کوتەك
هەر وهکی سەیدایق قانع ئەو بیت فەیلەسوفەك

ئەو وهسیەت چەندا خاسە^(٤) نخ کوتەك لاوی مەیه
ئەم هەمی دانین ل سەر چاف مەنفعەت زی بو مەیه

ماموستایق مە یەك جەگەر خوین، یق دووی زی قانعە
هەر بژین^(٥) بو قی وهلاتی دلشادی خاز خوا^(٦) حاکمە

---

(١) تورك.

(٢) فارس.

(٣) ئەوان.

(٤) تاییەت.

(٥) هەلبەستقان دبیژیت: "چیدبیت ئەم بیژین (هەر بژین سەد جار بژین)... بو قی وهلاتی".

(٦) خودی.

رۆی قەكەن بۆ لاوین شوخ و شەنگ^(۱)

ئەزم خوینرێژ دلم^(۲) سۆتی بۆ قی قەومێ کوردانە
ئەما چبکەم نەشیم بیژم بەر قا^(۳) ئاە و فیغانە^(۴)
ئەزیت بیژم بەدەست و دەف بېرە و چاف و ئەنیانە
هلوڤن رابن گەلی گەنجا بکەن شولێ بۆ لاوانە
بکەن کارەك بۆ قی خاکی بۆ قی نژادی کالانە
نەترسن قەت ل قی زلمێ ئەقێ جەورا زۆر کەرانە
گەلی لاوا گەل ئێك دوو هوون راستبن بکەن شولێ
نا پەسەندی یەك دوو نەكەن دا زۆردارا ئێ جداکەن
ئەگەر هات و وە باوەری ئیناند ل گەل یەكتر
ب سوند خارنا وەلاتێ ئاخا پیر و مەردانە
بۆ وە نابیت هەنگ بکەن فیل و دروو^(۵) ل گەل وانە
دا چێ نەبیت کەرب و پەسی ناڤ وە دانە
ئەگەر دێ هەنگ وەكەن ب قاپ و خاپ و حیلانە^(۶)
هیقیادارین ئەم ژ وە زەحمەت نەدەن بەر لاوانە

(۱) ئەف هەلبەستە ل سالا (۱۹۴۷) ئی، ل باژیرێ (مویسل) هاتیە قەهانەن.

(۲) دلێ من.

(۳) ئەقان.

(۴) گازی، هەوار، نالینز

(۵) دروو.

(۶) قاپ و خاب و حیلە) واتە (سەردابرن، فیلبازی).

بهر قى چەندى من ئەفە گۆت دا ھنگ بۆ وا قى رى قەكەن
دا شوخ و شەنگ دەنگى بلند بانگى بدن

ھوون بەيلىن ھىقىيا لاوا قى بەروكى
ئەو دى شىنە قى درونى بەر قى كوكى

مكەم^(۱) بگەن پەرجانى^(۲) وى چار كنارا^(۳)

دا بەيىرن وان داسىيا قەوژىژن پەخ و رويىا

ئەون لاويىن سەر چەك ل كابانى
ئەون رېبەر بەر بۆ كـارزانى

---

(۱) موکوم.

(۲) پيژان.

(۳) كنار) واتە (ئالى، پەخ، لا)

ئەز پەش تو سىپى (۱)

تو مرقۇقى مەن مرقۇقىم
بوۋچى؟ ۋەك ئىك نەبىن

ئەز پەش و تو سىپى
بوۋچى؟ گول ئىك نەبىن

دەستى يەكتەر نەگرىن
دى قەپەپەزىن

باش يەكتەر (۲) بگرىن
دا ئەم ئىك نەبىن

دا تول ئاخا خوۋبىزى
ئەزى ل ئاخا خوۋبىزىم

لاوو پابە ئەم پىكشە بکەين ملانى
ئىك بدەستى لى بدەين گورزا ژيانى

لاوى پەش گەر نەكەين ئەم قى خەباتى
نابىنن خوۋشى و جقاتى

(۱) ئەف ھەلبەستە ل سالا (۱۹۸۷) ئى، ل باژىرئ (دھوكن) ھاتىە قەھاندن. ھەلبەستقان دىژىت: "ئەفە ھاتىە چىكرن ژ سالا (۱۹۸۷) ل سەر شۆرەشا پارتا نشتامانیا ئەفرىقى وەختى (پەھ پەرستا - الفصل العنصرى) ئەندامىن وئ پارتى كوشتن زۇردارى ل (نىلسون ماندىلا) و مالا وى دكر. ئەفە يا بەلاف بى ل گۇقارا (مەتىن) ھەزمارا (۹) بەرپەرئ (۱۷) سالا (۱۹۹۲) پشكا كوردى".

(۲) ئىكدوو، ھەقدوو.

كەس ب مە نابین خیرھاتی^(۱)

ئەو دئ بیژن هوون کورپن کیر خۆ نەھاتی

کی دبیزیت ئەقەیه قەنج و مرۆفایەتی

تو بزانه کاکه رەش بۆ مەیه ئەف پالەتی

تو ل ئاخا خو نەهزی

ئەهزی^(۲) ل ئاخا خو نازیم

پیدا قیە خو ش کەین بزاقی

شین بکەین تایی بناقی

ئاف بیدەین دارا خو نفاق

دا بخەملیت ژینا هەتفاق

خۆشە پیکه ئەم بچین ری بۆ پیشقە

دا نەمینن لەر و لاواز و شلوقە

خو نەمالین زەند و باسکا رۆژ و شەف

دئ قەمینن ژ رەقەندئ رەوشەنبیر و دەنگەقە

پاستە پیشان گۆتیە بۆ مە ئەقەیه

رەشۆ بدەستئ خو ئەگەر ئاقئ تو بری

---

(۱) کەس نا بیژیتە مە ب خیرھاتی.

(۲) ئەزژی.

حه له بچه (١)

شانزدهی ئادارا هه شتی و هه شتی (٢) هه بیت
ئه نفالایا وا هه له بچه مه دستوورا وه بیت
گوه نه دی بسورمانه تیا وان ئه قه بیت
دی روو رهش و پیس و پاگنده (٣) بیت
چاک بنیره ئه ی کچا کورد قا بچووکا فیله (٤) بکه
ژ دل بخوینه چیرۆکا هه له بچه ئه نفالایا وا بیر (٥) نه که
کی وه کریه روو رهش و شه رمنده که
دا بزانی ئه وه ئه قن باوه ری تو پی نه که

---

(١) ئه ق هه له بسته ل سالا (١٩٨٨) ئ، ل باژیرێ (دهوکی) هاتیه قه هاندن. هه له بستان
دبیزیت: "بۆ بیر هاتنه قه یا د رێ ئا هه له بچه یا بریندار، لاوو باش بنیره گیتی تازه چاوا
رێقه دهن و رێقه دجیت، چاوا دی چنه پیشقه، چاوا روو رهشا دی فهیت کهن، بهرێ خۆ
نده دزی و نوکهراتی، پهل په رست نه به، دووق ئاغا و رێگر و سوخرا نه چه، پاکبه بۆ
خۆ و ملله تی، وه نه که کهس فیلا ل ته و ملله تی ته بکه ت، د رونا به رووکا خۆ ملله تی
به، ملله ت سه رنه که قیت سه رفه رازی بۆ ته نینه، ئه گهر سه رکه فت سه رفه رازیا ته یه،
شولکه ری خۆ به ئیدی بۆ پیشقه خۆرتی زانا، بۆ ملله تینی و مرۆقاییه تی، بزیت وه لات،
بزیت ملله ت، بزیت وه لات په روم، مان و بهای بۆ جانه مه رگین کوردستان."

(٢) (١٦) ی ئادارا سالا (١٩٨٨) ئ.

(٣) بیمه ریز.

(٤) قیر.

(٥) ژبیر.

ئەقن بى توپ و دىن، كارى وانه شەفگەر
ئەون نەقىق ئەبارغال و مسەيلەمى دەروكەر

خۆ بناسە ھنگ چنە؟ ئو دى چ بن
شەف و رۆزا لىك بدەن نەقىق عەبدولسپەھىن بىن

خۆپ^(۱) شىدىن چاقل دژمن ز دل پەقىنن
دا بشىن تالىن و جەردا لى بىرىن

باوەر نەكەن ئەف نە مېرو مەرۆقن
بەلكى جوقا^(۲) رېگرو مۆر و خۆ فرۆشن^(۳)

پیدا نەچە ئەف نابىتە مەرۆق
خۆ شاش نەكە، دەرسى بدە مافى وە تۆف^(۴)

---

(۱) خوە ب.

(۲) دەستەكا.

(۳) كەسانىن نە ل گەل مللەتە خوە.

(۴) ھۆسا.

جاشهكان و روو رهشیا نهنزالا پیس (۱)

دژۆن نهكه تو قی ناخا وهلاتی پاقژ
كورتر نهكه تو برینا خوړت و لاوین دل مژ

پاقی بیه سهه ر پیس و ناغا (۲)
برینه تو قی خوینمیژ و داقدۆز (۳) و ناغا

ئههه پالته تی بو خو نهكه یین
كهسه بو مه ناییت پاله

ئههه شو رهشی پیتیه نه به یین
كهسه بو مه ناییت رییهه

نه هیله داف و ماقاژ نه یارا و (۴) په شینه
بکیله ره و ریشا و بیانیا دا رزینه

په شینه جان و مهه رگ دژمن
شیل و قیلکه سوخر و درند و ریگر

(۱) ئەف هه لبهسته ل سالا (۱۹۸۸) ئ، ل باژێرێ (موبسل) هاتیه فههاندن.

(۲) هه لبهستقن دبێژیت: "ئهو مرۆقین خرابیا دکهن، دز و پیساتیج مرۆقین زۆردار و دژی نژادی".

(۳) هه لبهستقن دبێژیت: "ئهوین دوورو و حیهله کهر دوو رهنگ پێزهقهنگ دژمنی مللهتی خو".
"۱۹۹۲/۱۰/۱۷ من هنارت بو گوڤارا (مهتین) دا به لاقکهن به لی نهشیان نزانم بهرچی؟ ئەز وهسا دبێم و بێژم ژ په ند و مه ند تید نه نین بو که سه، بهر هندی رێزا به لاقکرنی نه دیت... ئەژی دووق نه چووم".

(۴) ئەهوان.

بۆ رېتە چووون پەيتى دقيقت
بۆ پيش قەچووون خويىن دىن دقيقت

ئامادەكە دەخل و دانا وئى مىل و وار و كەلات^(۱)

قەوژىرە وان پريزا شيف قايپين قى وەلات

ھىدى ھەبن ئەو ناف مەدا دئى بن درى پيكا مەدا
ئەو ھەزار و بەلنگازى وەلات دئى ھەر مینىن بىندەست دادا

قەچرىنە زۆردار و دزىن مىللەت
بىسۆزىنە كىزم و زىوانا بى كۆل و پۆمەت

تىن دەرىنە ستوى بزدىنە چاك گوھ بىدى
گورگا قەمالە پىرا مەزن ناف وەلاتى گوھ نەدى

خۆ بەكە مېرگ و زۆزان چاك پاونكە^(۲)

شاخ و گوندا ھىدى ھىدى ئافەدانكە

تو بەلنگاز و سىويا راست و باش خۆدانكە
فېرس^(۳) و مېر ھەر ئەون بۆ درۇنا ئەف بەروكە

دا ئەو نەبىن ئازا نەكرى ئاخ و وار

خەباتكار ھەر گۆتېن پار و پىرار

خۆ زال نەكەى كەس تە ناناسىت
خۆ تېر نەكەى گىتى^(۴) ناھەزىت

بى خەبات و بى جقات رۆژ ناھەلىت

پاوەستان بۆ مە نەباشە ئاقونىشان نادرىت

(۱) كەلەھ.

(۲) پىزان.

(۳) چەلەنگ و زىرەك.

(۴) دونيا، جىهان.

پێقه نه چى زوو ته نوور دى سوژیت
توتكا نانى دهست ته دى بژیت

جاشه كانى بى مهژى هندی ههبن
ژین ژ مه دى هههر وهبن

ده خـل و دان ژى دى بهرزهبـن
گهر دز و پيس پیههړین مهبن

گوهر نه ده پاسـت و چهپان
وان ههر دوویا بو خو سهپان

بوچی؟ خانی كانی كافل و ویران كرن
كی وهكریه قی جیهانی، مه نهما تولقه كرن؟!

ئیدی پابن لاوی رهش سهه ئیك ههلینن
مستهكی⁽¹⁾ دفنی بدن دا پاشقه چن بین لی قهژینن

په و پيشا قه نهجه پیکه له لیپ برینن
وئ خه تیرئ هه لکه ن ناف وه لاتی بهه ژینن

کی دبیت کى وهكریه جاشه كهر
چیل و بزنا هوون بهن، بو ئهوما كور

چاك ب زاخ و دل مل پیه نه نیـنن
دا نه مینن ناف مه دا ئه و نوکهر⁽²⁾ و كه قله⁽³⁾ برین

(1) كوله مه كى.

(2) خو فرۆش.

(3) هه له به ستخان دبیت: "چیدبیت ئه م بیژین: ئه و نوکهر و كهر دزین".

خۆ پاگرن^(۱)

خۆ پاگرن ههمى پيڭشه، كهس گوم^(۲) نهكهن
دژمن بخۆ شاد و زال، سهر خۆش نهكهن

هوون وئ نهكهن ئەو ببيژن كاروبارى گهل چئ نهكر
ههمى هيلان بئ نان و مان دهخل و دان ئئ بهرزهكر

وان دل رهشـاـ وهـل مـهـه كـهـرن
كو ئهم نهـشـينـ خـۆ پاگـرن

بئ جان و مهـرگ ئهم كوـمـكرن
بئ غـال و غـهـرز ئهم پـيـچ كـرن

بئ بـيـر و مـيـر ئهم پاگـرن
بئ مـال و جـان ئهم پـفـ كـرن

بئ تـور و مـور رهـوان كـرن
بئ خـۆ ل و مـول بهـرزه كـرن

وهـكى گـورا بهـردانه يـهـك
داكوچ جا ئهـو نهـبنه يـهـك

(۱) ئەف ههلبهسته ل پيڭكهفتى (۱۹۹۲/۱۰/۲۸)، ل باژيرئ (دهۆكئ) هاتيه فههاندن.

(۲) (گوم) پيهشهكا فارسيه و پامانا (بهرزهكرن، هنداكرن) ددهت.

ئەحمەدئى خانى (۱)

خانى تو و مره بخۆ كهرمهكه
پووبارى ئافق بۆ مه قهدمركه

دا تو بزانى كورد بى زهقهركر
وان پيس و پهئوسا كورد دمربهدمركر

ئەوئيد (۲) بېژن ئەمىن كوردىن رەسەن
نان لى بەرزەكر، كوشتن و مرن زىدەكر

نىك وان وهيه ب قى كورد دى چيته سەر
ب چاف شوورى سىوى كرن سەر ب سەر

هەمىد بىن (۳) ئەمىن كورد پەرور
ئەمىن زانا و سافى و زل و رېقەبەر

بەلى چىكەم ئەى سەيدايى خانى
نەشىم بېژم بەر قى ئاه و زانى

---

(۱) ئەف هەلبەستە ل رېككەفتى (۱۹۹۵/۶/۲۰) ئى، ل باژېرئ (دھۆك) هاتىه قەهاندىن. هەلبەستەن دىبېژىت: "هېقى ئەقەيه دەست لى نەھاتىەدان، ئەگەر كېر بەلاقىرىن بىت ل گۆفارا (مەتىن)دا ئا خەباتكەر، ئەگەر لىكۆلىنەك سەر هەبىت بۆ من بەدىن زانىن دا بشىم بەرسقا وئ پسىارئ بدەمەقە دووق زانىنا خۆ، ئىدى بۆ پېشقە براينىن هېژا. ئەوان بەلاق نەكر، ئەزى دووق نەچووم. نمونەيەكا دى من ھنارت بۆ سەيدايى (عەبدولرەقىب يوسىف) گەل بەرسقا كاغەزەكا دى ب رېيا سەيدايى (نادر يەعقوب زاخۆي)".

(۲) ئەوئ د.

(۳) ھەمى دىبېژن.

دەرفەت بۆ ھات ئەوان نەزانی
چاوا دئی خۆن مللەت ژیانئ

ئەو بازە بەر بی گەلەك ب پەنگ بی
زیوان تالۆشك^(۱) وان قورەدەر بی

كوردستان ھیلا ب دەست سوخرا
بەر ھندئ ماین بن پینا خرا

بۆ یەكتری ھەمی رۆستەمئ زالن
بۆ دژمنئ وەلات نوکەرین پاران

خانی جارەك دی وەرە بۆ مە بخوینە
بیر و باوەری میشكا پژینە

قا^(۲) پیر و كالا چاك تو ھژینە
وان كورد فرۆتن بی خال و شوینە

خانی ھەر توی بیبیکا^(۳) چاقئ مە
تە بۆ مە گۆت و پێكر ئەو بەرسقا مە

ھەر كەس ژ وان ژى بوویە زیرەقان
بۆ كۆمكرنا پێسە و پول و دراقان

پەوشا نەزان و بی بیر و سەگقان
ل گیتئ^(۴) تازە كوردئ بی ژقان

خانی تو خانی تە بۆ مە رێزكر
ئەو جەوھەر و مراری تە بۆ مە كومكر

(۱) تەحلویشك.

(۲) ئەقان.

(۳) بیبلك.

(۴) گیتی) پەیشەكا فارسیە و پامانا (جیھان، دونیا) دەت.

داكو بخوینین ئەو دستوورا زیڕین
سەر رێقه بچین بۆ وهلاتی شرین

خهباتا خۆپکهین⁽¹⁾ ب نان و بهنکی خۆقه

ئهم بخوین نانی ههك نهچین ریا خرویتقه

بیژن ستیرهكا گهشبی ل ئالی وهقه
بۆ رێقه چوونێ گهلهكا ویتقه

بۆ ئالایك كوردا خۆش نوبهداره

ئومید ئهقهیه ئەو كهت بهاره

بهارا رهنگین وهلات شرینه
گول و گیای وئ هیشتا یغ شینه

ئومید و هیقی گهلهك هشیارین

چاقی خۆ قهكهن كاركهړین خۆ بن

سلاق و بوورین جقاتا زانا
داستانا خانی بۆ كوردی زانا

---

(1) خۆ بکهین.

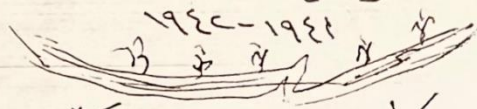

پاشبەند

خودای تو هوملدری

۱۹۶۱-۱۹۶۲

خودای تو، هوملدری، که می جوکتی، ته، ار زینه
 هه قیته ته ره، تو غه قاره، تا به لێ فه لک که له مه اها کینه
 به لێ فه لک مه ی هاره، ار تا فقتی، ری، دیاره
 هه تالیبین، به ی خاره، ما وه کی هه یوه کوی دینه
 وه لێ تو، مانزانی کوما، که من مانه می موی زالینه
 نه ویدی، دنی ته، لینه، بهن، بو، یه کتیا می قه و مینه
 نی نه ون، سیرتیه وه لاتی، رینه ریتیه می خالینه
 ناگرێ، جهنگا وه لات، ما وی هه له یه ن، مانزادینه
 وه لاتی، مه به ری، شینه، لناف، فه لێ صه، که دینه
 بیا کیا هه، کار و یاری، و، تو پێک، بینه
 لناف، پێنجاس و نواف، عه جم، لناف، تو رکی، تو زالینه
 هه می کرته، به لنگاز، هه، ار، مان زه، بو، و زالینه
 هندی، تو رکت، به، از، نه، و ما وه کی، و نیری، دنی، نینه
 هه می وه ختا، بیر، و هه بیت، و لاری، یا شه، بر، زالینه
 خودای تو، لفا، تو، ما به لایه ک، سه، ر، به، رینه
 دا نه بن، ریگرێ، مانزادیا، می، قه و مینه

(۷)

گەر ئەو، ئەنە بان، ئەس، ئە بى، مانع، بو، سه رفو، بىنا، لا، وىنه
دا چىي بىتن بو نىزادى، ا به رىا، ما جه فتمى، سالىنه
ئە گەر بىيان، وه كى توركا، هو، كىدارى، بده ست، بىينه
ئە ودا، خراب، تركه، الم، رفا، كه، بخى، كوردينه

خوداي، تو، بره، هما، هو، اتوا، قه، له، رىا، سه، رفا، پارينه
ئە و، كه، بخ، و، لا، وىي، كوردا، سوتن، و، گرتينه

لهيى، دارينى، ئەم، زته، ماشايى، شه، هيينه
تو، بده، مە، رىن، و، پىكه، ن، ما، و، له، بى، پىكته، جه، ميينه
وه، لا، تى، مە، به، رى، سانه، ماناف، فه، لى، بى، مە، ميانه
بى، ما، هۆيندن، و، بى، كوتن، ر، بى، كولا، هي، و، سا، مانه
بى، زار، و، ده، نىگ، بى، ره، نىگ، يه، نىگ، اگى، سىدانه
له، بى، پىكته، ما، هونە، مە، ل، ما، ئە، و، تى، ده، ر، قە، مانه

لندنه
١٩٤١ - ١٩٤٤ مەنى

(١) چه قە ل - ابن وى، بالله، العزى

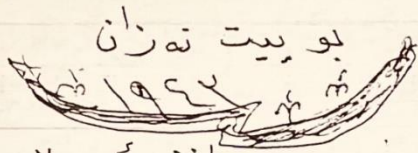
(٢) تور، ا، مە، قە، ن، كه، قور، انى

(٢)

( )

هت "ر" بدهت پر نه زان، نه و کو هتیاره نابن
تاگره نه یار درمن، نه و رهی های نه نابن

بهس بین پاله ر بو وان، نه نفعهت هچ بوه نادون
خانی ر زلم نه یاری، نه و پوره، قهت رت نابن
سه سه تیرو بو خانغا نه و دکه ن پاله یا درمان
نی عی مایه تین و برسی، قه و نی و نه ماهر نظامان
تیدی ر بن گه نه جی کورد، لهون ر دل، لهور لهور بکه ن
گازی که ن، تا، خاس و عامه، نه و د این سه ره و برون
وهی ر عی ر این ده ست په لین توچی درمن، دل قه لین
داکو تورک و نه و ب که له عی سه جهم ده ستی له ره موکی په لین
یا ره تو بدهی ده ره ک ر بو در منی گه نجان
داکو ر بن بهس بکه ن ر عی له و وان
نه ی گه له سو فیان و شیخا نه قرد نه رور ا قاطریان
به کی نه قرد رور این ده ست په لین سه ره قور دان

نه ی گه له ماموست و نه فیان له لکره سوگی و نه نگان
لهون بکینه سه ره ما درمن، لیب کورن بیس در درندان
(۱) هن - مختصره عه که له - له - بهن

5

هون نه پێن ئهم وه ناکهین، دێ گونده کلرین له روان
 دێ بکهن ته خیر نه کهن، بوه کورتن له زوی ده زمان
 بوهر؟ دژمن لهرد کورت، ژن و زارو، مێژو کوردان
 نابێن، ئهم قهت وه ناکهین، دێ گونده کلرین، له روان
 نه ق گوتن، خوین زیزی گوتی، گوهر پێرن، نه ی بران
 بی گومان، رسته و درستان، کوه و یقین، بچاقان
 گنده - م -

1- نه ق، یارم گوتنه لهاتیه خاندن بو له شه دهی (پهشمه رگا) لۆندی
 بێژری به ربه ر نیکه سوێ، سال 1994 له ده ماهیا له شه یقا
 چیرا پێشی، و قهتی سن و مان قه ق سعید عهبدولمن به زیزی یوستا
 جفاتا (لێوا) بری بو سه روک مته فابازی گه له رز زامانا (نێ لۆم)
 که عهون وه کوهت، تیدا نقیبێ له ر که سرتی وه ی بو مه
 - کلوت - بینهت ئهم دێ هزاره هاد تاریکی سیرتی دێ ده رینی
 به خهیشی، ئهم مانیه وه گوندی له قهتیه ک، ئهم وری بێن
 ره قهتی نوری باوین آغا ره زاندرزی. هاتی نه وه ی که ئوبه ره ی هه که قه
 بی بو پێک لهاتنی.

2- نه قه لهاتیه به لاکرێ لکومار (مه یین) دا ژماره (5) به ره پهرتی (94)
 سال 1994 پێکا کوردی.

(6)

ئاخا باقر و پان

کوردستان مه ، گه له مانا فه کا پاک
ته ق نازير و مازيق و مه عه د ئي چاک

خود ئي بکه و ما خو ، پي ئي ئي ، که س ئي نه کرينه
مه عه ن له ي اجه ئي و اندا ، چ ئي کرينه

باشه ئه م بکه ين ، بيشير و ملانه
ده ست پاهينه ما گورزا گرانه

بلو ئين ، در مني ، خالي گه نجانه
مو له له ئي ، ته ده ي ئي ، مه ج وه ختانه

ئه گه نه که ين ، بقا کار و شولانه
بزانت ئه م خاشي ، مانه راي خوتانه

ئه م نه که ين بو ئي ، ئا خا ، ئه زيزه
د ئي سرين اين زلما ، در مني ، اجينه

ئه ي به ر د ئي ، کورد ئي ، کو قه ئي بزانه
ئه قرو رو ، اما له له يه زندن و له ولدانه

لنده . مه
١٦٦٢

(٧)

فورتین لوردا
١٩٢٢/١٢/٢١

ئەي فورتین لوردا ما ئەف هەج وە ختە
سەر خە و لە لێن قالەد جەنگە وە ختە

لەر کەس لێی بو هوی تە ختە
فە لەک مە لوردا جە نەدا بێ بە ختە

ئەي فورتین زانا زانی دا بچین
بە کێتێ هێکە یین، نای باغج و جین

هێتاس و جلیار لێ نای دە ربینین
یا تا دێ زانی چە نە خوش و سڕین

ئەي گەنجی نراد ما ئەف هەج زینە
کوردستان تێ مینیت بێ وینە

نای گێتێ تە قدا لوردا نای زینە
بێ کال و کازاد ما ئەف هەج زینە

بێ رەنگ و هۆمکە تە ئێی لوردا مانە
بێ دێل و لەم ران نای گێتێ دانە

(٨)

بجی خه باتیا مه بو ده لات

١٩٦٤/٤/٢٦

گه نه کهین بوئی ده لاق، نه و کورین باشه دتین
توکا دئی بارین له ره، که هون، ئه م بجی خه بات
 ده خه بات و کار و باره که مه فکر ته، بو وه لات
 بو رهش و شه رنده ئه م ماین، بجی خه بات و بجی وه لات
 قانهار و در منا، ئه م می وه لاتی، ارقه کورین
 کانگا زیز و زینه ته، خاندن و زانین جهات
 زانین وهونین زمانی، سر مه دایه ساغ کرن
 نه و نه نا که نه چاق له، رون بیت برانینا وه لات
 ئه م تنی ماینه لئاری، ادوق لکاروئی دچین
 کاروئی گنازی خازی، سر هه بیئا روره لات
 گاف بگاف و ساعه تا، پیشه دچین، ئه م باشه چین
 روره برور، گنازی دین، ئه م دین و به نده در، ته بات
 هه که سێ، به کیه ته چیکر، ده ستی به د دووان له راند
 کورد تنی بجی به کیه ته مان، ده ستی قالا، بجی که لات
 بجی جیای (گوه ندوه گرون) بجی (هه کاره) بجی (جزیر)
 بجی که وان ما ئه م چینه؟ که ی قیز و هورین می وه لات
 گه بخو ئه م می نه بین ده رمان بکهین، ده ر و برین
 که سا بومه نابیت، نه هوشنیر، قاکولا ده رمان به لات
 در منا هه ر چار گناری، امده تی کورد به سته
 نه ف نروئی روره لاتی، بجی رزه نه کر زار وه لات

(١٠)

بەزنا ئەنگ
١٩٤٤

کوردەح کوردە خوێ گە لایقین! جەهان
تەق چیمەن سولاف زەمەن گۆشە و ئێخ پەن
تێکدا لانکا زێر و زێف و ئاسن و گازا چەران
ئە و جەتێ گە زاس و گوردە شیر و مەرد و پەهلەوان
تە قەدا یەزدان ئە و کۆری کانکا و نەگینێ جەهان
مادە نی دنیا لەمێ تێدا لەنە ئە و بێ گومان
تە قەدە گە تەنە دە ستێ خوێ مێر خە لێ جە بێبار لوان
ئە و گول و مادەن و گولزا تێکدا مانە بێ خودان

و خەتێ خوێ ئە و چێلەن ئە و ئەنگ و رۆشە تە دایە وان
و ئەنگە کێ سور و سێی بر لەین دەش و چا ئین جەوان

بەزنا ئەنگ سۆف و ئەنگ مویین و کێ سەر شە کری
لە و و کێ قە ترانی رەس بێ بن شە و کول و تە قان
ئەندە - سەن ١٩٤٤

١٤

جەگەرھۆن - Ce Ger Hun

١٩٤٤

ئەي جەگەرھۆن تۆی سەیدا بو وەلائی هۆی هۆن
 ئەم لەمی سوختی تەنە دەریانی وەلائی دا و دین
 ئەم لەمی سوختە بووتین بو وەلائی هۆی برین
 تۆیە دەرسک بۆمە ماسە رو وەلائی ، مەم وزین
 ئی تەدا دەرسک بو خورتا نەگە و لەشیاری بین
 ئی بەلی کۆمە نەگرتە نۆقتە بەک نۆقتە شین
 بوچما سەد ئی لەژار دەسەیان و سیدی چوین
 ئاکۆن دەردی ئی مە بیتار و بی لەین کرین
 ئەم ژبو ترک و ئەو با گەل ئی مەجم بەندە کرین
 لایەکی سەر ژبی دگەن سیدی خۆم دۆکەر و لیبو کرین
 ئی وەکی (١٠٠) و (١٠٠) ئۆ کە ئی بی جلی زرین
 هۆنیا کورد دا ژراندن مەنی فەتوہ کرین
 مەنی (١٠٠) ویری جەلالکر گوشت و هۆن
 هۆنیا لایین ئی زەادی وی جەلالکر ئی برین
 هۆنیا ژر دەس تۆینالە ئی هۆنیا دل سور کرین
 ئی جەرگەرھۆن سەیدا کامەران گەرە ترین
 پەر جەلادەتاری شەکر، کامەران، ریتەر کرین
 لەم ئەو نا سێت کەن ما وەلائی ادل و جان فیداکرین
 ئەو لەتە بەزەن لۆنار دەنگی گینێت تازە، ئەو دەرە جەتی حەن موزنی سوکرانی دە رکر
 لیا ئی سەرکە دس بەغدا ساڵا ١٩٤٤ بنا ئی ٥٤ : مژدە : ژور
 ئەو دەر بەنوت دەرە لیکە نەیت .

١٤

گازی وولات

Gazy walat

۱۹۶۹

وه لاتی مه . دگازیت که ته خورتا
د بیتریت هون ورن وورنه جمانا

وه رن، کوم بن العقی امه یرانا، شیرا
گرتیرن، کوسه ک ابوکار و بارقی، خیرا
د بیتریت وورنه سردانا وه لاتی
بسر ریتل، هیکه نه، لانا، خودایه کیتی

یه کیتی هون دتا بوئی وه لاتی
درو نه کن له ر وه لات ته بای
ههتی یه ک حاله مال بین بوئی لاتی
لهه به خشین جاله دجان زه کاتی

زه کاتا مه نه ته بوئی خالی
ف دهرینین لین زلم د که راتی (۱)
هلون رین گه ک خورتاتی کوردا
وه لاتی مه برو و سه فی بریندا

برینوئی - بسر ریتل چودلدا
- رتی تیرتی له خار که فته ریردا

وه لاتی هوس توئی بوزکا جانی
لهه باغشین بنفش و میزگه کاتی
(۲) نهی وده یه دو مانا بی دجیت، تیل که رتی - تجزوه، فی دوی که رتی -
جهاله مه و هارته
ای بهر تهنیر دهه له تیتی.

۱۴

ره فێقی - REFİQÊ

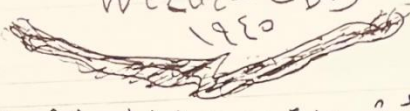
١٩٦٥

ره فێقی تو چا ئێرو، بخێر لهاته ك مان ناكه
 بو لێمان شکر یاری ما سلاخی تو، مان ناكه
 تو نا پرسی خای من ه تو بو من چاره كی ناكه
 ئی سێقه دره هه هونه؟ زه سا پاتم ته دهه ناكه
 بێخێ سور گوئی جانی، خود ناخال و نیسانی
 ته تهز ستم بزلفاتی، كه رهستی له دیاری
 نه زنی كوشتیم، بێتیرا به ریه ن و گه ره ن كه یی زێر
 نه فوشێر بو برینان، كه سهك نینه كه گین بێر
 كه سه ره مکی تر نینت خودا گر نینه كه به ره نا كه تێ
 ده كو نه فری لێسانی، هه اندم ته زله ره كه ری
 كه یی هیه به را و ئی، به یی اجوم بزاف، كا، كیه دهستی
 نه و یی بێه كه زی با دان ما بریان گوته وه دهستی
 كه هازر بێم به كم لهو ئی با جمه كه تیر ته عا شاکر
 بته قدا لهو كه ران زانی ما جمه و شانده لهو قوشه
 هه تا تو كه نه من زانی، كه گه ره نا خاله و نیسانی
 خودان سینگه باغچه پاوانی، ته كهز خازتم بێفانی
 دهو لهو قه هلا ته كهز كوشتیم، له ره جیا كی نه بین خستم
 بو دهرد و گولا، ره زتم ما دنیا، ته سله، ته زلستم

17

وولات - Welat

١٩٤٥

ئە زێدە، بێنم، ئە ف و لاتە، چەن، زە بیلەیی، ئاف چەن
 مە ئە مە، هەو کێی، اداری، ئە ئازادە، بێ مە م
 - دە مە یە و مە ن، بو و زوزان و نا قە سەر
 ئە و ل دە ست چو ئا، مە خەمە، رێ مایە، ئە ئە بو ئی بێ مە م
 - ل ئە ئە ت چو ل ئە ی پێ کە مە، بێ نە بە ن دە، دە سێ ی و
 یە ک الوان - مە ر ئە ئە لێ ن، ئە کە دانیت، مە ر ئە گێ ر ئە کائام
 - دە ل ئە و ر، سێ ی و دە چەن، بە ر، دە ر گە هە ن
 یی دە بێ تە ن هەو ن و و ر، ل کە مە ر یی مە ر مە قام
 ئە ف و لاتە، چە ن ئە زێ ر بێ ی، هەو ی، دا کە و حێ ر ن شێ ن بێ
 نۆ کە ر ی، بێ بار و رۆ ت بێ ی، سێ فە ت زانێ ن مە م
 ئە ف ئە زانێ ن و خاری، خە بو هۆ رت و گە ن جە ر چە ن
 زێ دە باری، بو - مە ر و ن و فۆ ئێ ر مە ن بێ ن فۆ ی مە قام
 چاک وە دێ تە ن ئە و مە ر و ن گێ زە شو کە دە ست ئە و
 چا یی و ن زە ی، خۆ قە ک ر ن، پۆ ل و پێ س، مە دە فۆ ر ن، مە م
 ئە ی کۆ ر ی، مە ر ی ز دێ ر و مە ر د مە ن، بێ ن ن آ ف و لات
 د مە ن مە م، چە ن مە بای تە ئازاد بکە ن، واری تە مام
 ئە مە - مە م
 ١٩٤٥

(١) هێند بێتە وەرە (کە ئە پۆت) بێتە نە مە نە
 جە (پۆل و پێ س) مە یە مە مە یە وە فۆ ر
 ئە لێ زە شو کە پێ د ک ر ئە مە مە مە - مە ر یی و ن مە م

(١٨)

ئەز رەشى داتو سەپى
Ezreşî dâto s'epî
١٩٨٧

تو مروئى من مروعم
بوچى؟ وەك ئىك تە بىن

ئەز رەشى د تو سەپى
بوچى؟ گول ئىك تە بىن
دەستى يەكتەر نە گرىن
دەپى ھە بەر ئىن

باش يەكتەر بگرىن
دائەم ئىك تە بگرىن
دا تو لآخا ھو بگرى
ئە رى لآخا ھو بگرىم

لاود رابە ئەم بەگىن بىئىكە ملانە
ئىك بەستى لى بەگىن گورز ئىيانە

لاوئى رەشى گەر تەگەن ئەم ئى ھە پائى
نا بىنەن ھوسى د جە ئى

كەس جە نا بىن ھە ئى ھە ئى
ئە و دى بىك نە ھە ئى كۆزىن كۆزە ھە ئى

(٤٤)

هه له بجه - HeLePaCe

١٩٨٨
١٩٨٧/٢/١٨، ١٧، ١٦

شا نزهه ی ئا دراهه شتی و له شت له بیت (١)
 نه نفال واه له بجا مه مار ستورا وه بیت
 گو له نه دیا، پورمانه تیا مان نه فه بیت
 دیا رقا و ره ش واپرسی دیا گنده بیت
 چاک بنیره مئه ی کچا کورد ما چو کا فیل بکه
 ره مار ما بخوینه ما جی کا ماله بجه مئه نفال و پینه که
 کچی وه گریه مار و ره ش واه سه رنده که
 دا بزاش نه و نه قن ویا وه ی ما تو یی نه که
 نه قن یی تور دین ما کار یی وانه سه قکه
 نه ون نه قی ما بارغان سه یکه یی در و که

هو ینا سه ههنگ چنه؟ ئو دیا ره بی
 سه ق ورو را لیک به نانه قی عهده یی بیه ن
 هو ی ستین ما جاف لدر من ارادله یه قین
 دا بکین تالان و چه ردا، یی برین
 باوه نه که مئه قینه، میژا و مروفین
 به لکی جو قا مار ئیگرو، مومور د هوف خرشین
 هیدا نه چه مئه ق ما نا بیته، مروف
 هوشان مانه که اده سینی بده، مافی وه توف (٥)
 لنده - دهه ١٩٨٨

(١) بوییه هه سه قه یا دیا ئا ماله بجه یا بریندر لادو باش بنیره -

(٤٦)

خوارگرن - Xoragirin

١٩٩١/١٠/٢٨

خوارگرن له ی پیکته / کەس گوم نه کەن
دەین بخوشاد و زال / سەر خوشا نه کەن
هون وینا نه کەن / کار و بیژن / کار و بارێ گەدەجێ نه کر
له ی هیلان بێ نان و مان / دەخ و دان / بێ بەرزە کر

وان دل و ساه له کەن
کو ئەم نه شین خوارگرن

بێ جان و بەرگ ئەم کوم کەن
بێ خال و غەرز ئەم هیچ کەن

بێ پیر و مای ئەم راکەن
بێ نال و جان ئەم پەند کەن

بێ تور و مور ره لهوان کەن
بێ قول و مود به رزه کەن

ده کی گورا بهردانه یه
داکو هه چانه و نه بنه یه

لنده - دهووه

(٢١)

ئەھمەد رەڤێ خانی

١٩٩٥/٦/٢٠

خانی تو ورد بخو که ره که
رقباری ئاتی بوه شه ره که

دا تو بزانی کورد بی زه شه که

وان بیس و په لوسا کورد ده ره که

ئه وید بێرن ئه بین کوردین رهن

نان لی بهرزه که، کوشن دمرن زیده که

نیک وانا وده بی کورد دێ چیه سه ر

بیا شوری سێوی کرن سه ر سه ر

له عید بێن ئه بین کورد به ره ره

ئه بین زاناو سه فرزه و رینه به ر

به لی چیکم ئه ی سه ریدی خانی

نه شیم بێرم به رتی ئاله و رانی

ده رفه ت بولهات ئه وان نه زانی

چاوا دێ فون مده ت زانی

ئه و بازه به ر بی که له ک بیه نگی بی

زیوان تالوسه وان قوره ده ر بی

کو ده ستان هینه به سه سوفا

به ر هندی ماینه بن مینا خرا

- بو به کۆری له یه روسته یی زانی
 بو دره منیج ده لات نوکه رین پاران
 خانی جاره که دیا وه ره بومه بخوینه
 بیه و باوه ری میسکا پرینه
 قاپیه و کلا جاک تو له رینه
 وان کورد فروتن بی فاله رستینه
 خانی لهه تو یی بیبیکا جانی مه
 ته بومه گوته در ریکه نه و به رستامه
 لهه له سا روان ری بویه زیوه قان
 بو کوم کرنا پیسه دیوله در قان
 ره وشا نه زانا دی بی بیه و سه گمان
 لگیتی تازه کوردی بی رقان
 خانی تو خانی ته بومه سیز کر
 نه و چه دهه و مرای ته بومه کومکر
 دا کو بخوینین نه و دستورا زینین
 سه ریغه بچین بو ده لاتی سزین
 خباتا خویله نیا بنان و به نکی خوقه
 نه بخوین ناخی هه نه چین رینیا فریغه

(۲۲)

- بێژە سێرەکا گە شیبی لای وێ
 بو رێتە چوێ گە لەکا وێتە
 بو ئالای کوردای فووشا نوپە دەر
 نوێد ئە قەبە ئە و کەت بەرە
 بەرێرە نەلین وە لات سەریه
 گوند گیای وێ هێستای سینه
 نوێد و هێت گە لە کە هێتار بێ
 چاخی خۆ ئە کەن کار کە رێن خۆن
 سلاف و بۆرینی جەتانا زانا
 داستانا جانی بو کوردی زانا
 لەدە - دەرە

هێت ئە قەبە دە سەتی نە هێتە دان، ئە گەر کێر بە لایرێتە بیت لکژنار
 نە تێن دا ئا خەباتەر، ئە گەر لکژنێت سەر لەه بیت بۆت بەرەن
 زانین دا بێشیم بەرستا وێ پێساری بەرە ئە دوت زانینا خو،
 سێدە بو پێشە برائین هێرە، ئە دان بە لای نە لکژنێت دوت نە هوم،
 نووشەر کادە بە هێرە بو سەبێت عبدالرحمن بۆسە گە لە بەرستا کەژکاوی
 بریا سەبێت نادریتەر، شایە

٢٤

بو زاندر

شاندرو توي رستي بوده لاي
لجي به لجي ديندا توي فرغوني لهاتي

كز وه سجتا كه بو زاندر لجي براني
تو بگو جي رستي بگره عيا جهه بي سردا دداني

تو حيا بومه نه كه بايي فوري وقاسدي
بيد ر بوچي ته سا ته زاننه كه توفاسدي

ديني نه دينه جي ياكه لله ر دنياي دني
بيدي ته قده پرو بوحن تو بزانه بيتي
مگره كا ميرياني - دوكا بري هيو الله ماليه وه قادر محمود صالح كيرسي

هغه لوزانه لمانيه چيكون سال ۱۹۶۰-۱۹۶۲ موسلي ، هاته خاندن
بو له مالي ليزه ر هوشتمو محمد صديقه طاهر له كلانا يايه بي زر محمود صالح
كيرسي لگه ر لاسيرياني ، هاته بلافور لومار (سني) ر ابيسين
لا تيني گه د لوزانا بري محمد صديقه لاري ليزه ديار محمد صديقه
جه لوزان اولادي مند ماماي طالبا ميس خا لاثو با بيهن وه لوان
المهي محمد صديقه طاهر السرفاني - الحايه رمان والده رررر عرقاء او
عريف سرررر ، ولله العزيم محبوبا لره الامهات .

20

ناقهروك

- ۷..... پيشهكى
- ۷..... ههلبهستان زلايى جفاكيه
- ۷..... ههلبهستان زلايى رهوشهنبيريته
- ۸..... ههلبهستان زلايى سياسيته
- ۱۱..... چهند تيبينيىن گرنگ ل سهر ديوانى
- ۱۵..... ديارى [يا ههلبهستان]
- ۱۶..... خودايى تو حوكمدارى
- ۱۸..... پيرۆزكرنا سهر سالا گوڤارين مه
- ۲۰..... بۆ ژاندار
- ۲۱..... بۆ بيت نهزان
- ۲۳..... ناخا پاقر و پاك
- ۲۴..... خورتين كوردا
- ۲۶..... بى خهباتيا مه بۆ وهلات
- ۲۹..... بهژنا شهنگ
- ۳۰..... جهگهرخوين
- ۳۲..... گازيا وهلات
- ۳۴..... رهفيقن
- ۳۷..... وهلات
- ۳۹..... نهقرۆز
- ۴۱..... شهانا دهنگ وهسيهتا قانع

مزویری سبغه نووللا دیوانا

Zakho Centre
for Kurdish Studies

سەنتەری زاخۆ یو ئەکۆلینێن کوردی

© مافێن جایی یێن پاراستیه بو

سەنتەری زاخۆ یو ئەکۆلینێن کوردی

✉ zcks@uoz.edu.krd ☎ +964(0)751 536 1550

📍 Iraq- Kurdistan region, Zakho- Univesity of zakho

ISBN 978-9-92-291697-2

9 789922 916972 >